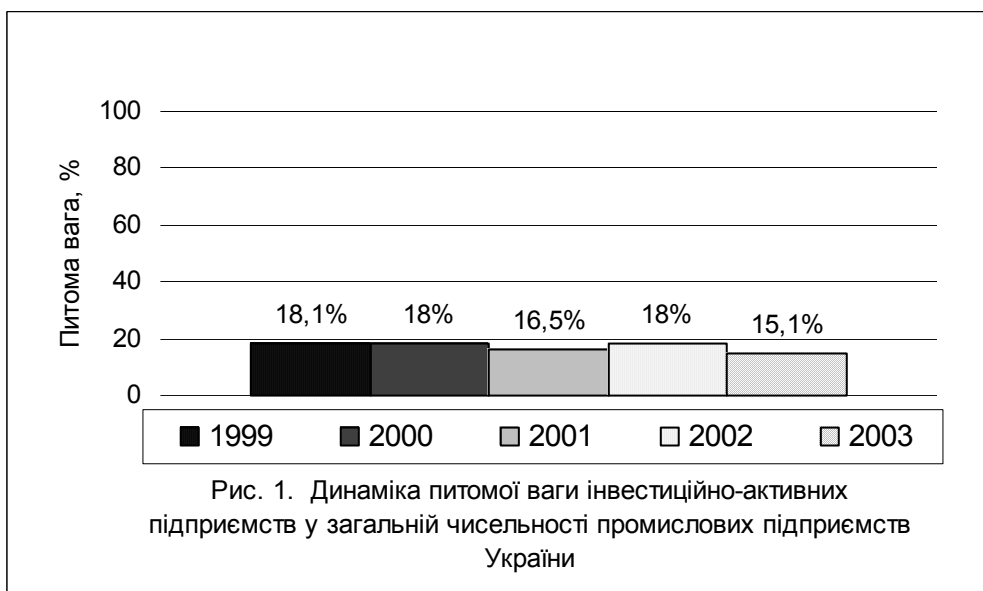

УМОВИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Путінцев А.В., Гайдамака О.М., Бідаш В.І., Жучок Т.М., Мардар Д.О.
Луганський національний педагогічний університет
імені Тараса Шевченка

У статті розглядаються проблеми підвищення інноваційної активності підприємств України, механізми здійснення інноваційної діяльності, які дозволять ліквідувати кризові явища в економіці та забезпечать відчутне її зростання.

У дослідженнях останніх років значна увага приділяється проблемам інновацій, які розглядаються як у теоретичному, так і в практичному аспектах. У той же час, незважаючи на підвищення інтенсивності досліджень у даних напрямках, спостерігається досить низький рівень інноваційної активності підприємств. Тільки 15,1% підприємств промисловості здійснюють розробку й впровадження інновацій (рис.1).

Причин подібної ситуації багато, але головна з них – це відсутність умов для здійснення цього виду діяльності основною масою підприємств, низький рівень сприйнятливості до нововведень. Бізнес та інновації виявляються відірваними один

від одного. Аналіз робіт іноземних і вітчизняних дослідників з цього питання показав провідне значення інновацій для економічного й соціального прогресу.

Слід відзначити ряд публікацій, що досліджують проблему інновацій і розглядають окремі механізми, націлені на активізацію нововведень у сфері виробництва. Цю проблематику в різному ступені освітили в працях: Г. Д. Ковальов [2], В. Александрова [3], В. Соловійов [4], И.Ю. Егоров [5], О. Лапко [6], С.Д. Ильєнкова [7].

Так, Г. Д. Ковальов вводить ряд нових понять, що розвивають теорію інноваційних процесів, робить спробу дослідження проблеми взаємодії інвестицій, виробництва й інформації в процесі комерціалізації нововведень. Незважаючи на досить близьке наближення автора до проблеми інноваційних механізмів, саме поняття й система цих механізмів не визначені, не пропонуються також конкретні способи й важелі активізації інноваційної діяльності.

С.Д. Ильєнкова детально досліджує інноваційний процес, приділяючи особливу увагу дифузії інновації як процесу, за допомогою якого нововведення передається по комунікаційних каналах між членами соціальної системи в часі, що обумовлює збільшення як виробників, так і споживачів інновації.

Закон України „Про інноваційну діяльність” визначає інноваційну діяльність, як діяльність, що спрямована на використання й комерціалізацію результатів наукових досліджень і розробок і сприяє випуску на ринок нових конкурентоспроможних товарів і послуг. [8]

Перехід від адміністративно-командної системи управління науково-технічним прогресом до ринкового регулювання інноваційною діяльністю потребує розробки нового інноваційного механізму адекватного ринковим змінам. Під інноваційним механізмом слід розуміти організаційно-економічну форму здійснення інноваційної діяльності й сприяння її проведенню, пошуку інноваційних рішень, а також важіль стимулювання й регулювання цієї діяльності. Існує безліч таких механізмів, що виконують конкретні функції. Причому, ця безліч не є закритою і поява нових механізмів є закономірною подією. Названі механізми повинні формувати функціональне забезпечення підприємств у його прив'язці до стадій їхнього життєвого циклу. Під функціональним забезпеченням розуміється інноваційне, інвестиційне й фінансове забезпечення.

Інноваційне забезпечення повинне сприяти зародженню й ефективному пошуку нововведення. Повинен бути в наявності відповідний механізм, який дозволяє прискорити процес генерування нововведень. Далі варто створити умови вкладення коштів (інвестування) з метою комерціалізації нововведень, їх впровадження у виробництво.

Систему інноваційних механізмів у цілому можна представити п'ятьма групами: механізмами організації, механізмами розробки й впровадження, механізмами фінансування й стимулювання, механізмами технологічного трансферту й механізмами інтелектуальної власності. Даний підхід дозволяє описати розглянуті механізми системно, тобто врахувати всю можливу безліч механізмів, але, природно, в «рамковій» постановці. Останнє означає, що допускається можливість появи нових механізмів у межах названих груп.

Дані механізми «включаються», коли необхідно здійснити розробку й впровадження інновації або в більш загальному вигляді – забезпечити ефективне протікання інноваційних процесів.

Інноваційні механізми існують на трьох основних рівнях: макрорівні, регіональному рівні й рівні підприємства. На макрорівні вирішуються три основні завдання: формулюється державна інноваційна стратегія, створюється сприятливий інноваційний клімат для економіки в цілому, реалізуються державні інноваційні програми.

На регіональному рівні існують схожі завдання, але вони прив'язуються до особливостей певних регіонів. І макро- і регіональний рівень створюють умови для інтенсивного протікання інноваційних процесів на рівні підприємств. Ці інноваційні механізми покликані забезпечити реалізацію регіональних інноваційних стратегій на мікрорівні, направити в русло інноваційних пріоритетів інвестиційну ініціативу.

Здійснюючи інноваційний процес, особливо, якщо він заснований на радикальних і стратегічних інноваціях, підприємство здійснює витрати, але не має заміщення цих витрат реальним продуктом або послугами протягом тривалого часу. Більшість виробничих процесів для свого безперервного здійснення вимагають підживлення кредитними ресурсами протягом короткострокового періоду.

Власних коштів на фінансування інновацій може бути недостатньо, тим більше, якщо розробка інновації відбувається на

тлі й паралельно протіканню рутинного й сталого виробничого процесу. У це виробництво вже вкладені значні кошти й найчастіше їх відволікання представляє досить хворобливу процедуру. Тому з'являється потреба одержання необхідних для розробки інновацій фінансових ресурсів ззовні. Але можливості кредитних організацій по відволіканню коштів обмежені. Банки не можуть забезпечити кредитування на довгостроковий період. Тому тільки одного кредитування недостатньо для створення фінансової бази інноваційних процесів.

Відповідною інноваційним потребам формою залучення позикових коштів є випуск облігацій. Їхньою особливістю є тривалий (кілька десятків років) строк обігу.

Наступною формою залучення фінансових ресурсів є збільшення власного капіталу за рахунок зовнішніх джерел. Особливо важлива така форма для вже давно функціонуючих підприємств, що мають високу репутацію й популярність. Вони мають можливості здійснити емісію (або додаткову емісію) акцій і за рахунок цього наростити свій капітал.

Для новоутворених підприємств біржовий механізм не підходить, тому що їхні акції ще не котируються на біржі. У цьому випадку необхідний розвиток позабіржового ринку акцій, а також венчурного фінансування.

Основною перешкодою на шляху інноваційного розвитку економіки України, як і багатьох країн, які здійснюють економічні реформи, є нестача власних коштів у підприємств, проблеми з позиковими й залученими коштами.

Стимулювання інноваційної діяльності припускає створення умов, за яких здійснення цієї діяльності буде вигідним. Ступінь вигідності може бути визначена розміром чистого прибутку, тобто прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства після сплати податків. Цьому може сприяти зниження податкових платежів при збільшенні інноваційних і інвестиційних зусиль підприємства.

Було б логічним погодити розмір зниження податкових платежів з величиною витрат на НДДР. Це зниження слід провадити у двох напрямках: зменшення поточних податкових платежів у момент здійснення витрат на НДДР, а також за допомогою прискореної амортизації вартості НДДР, патентів і ліцензій, що перебувають на балансі підприємства і утворюють його нематеріальні активи.

Механізми фінансування й стимулювання визначають способи формування фінансових ресурсів підприємств і підвищення їхньої зацікавленості у впровадженні нововведень. Тут можна виділити механізми кредитування, формування власного капіталу, формування витрат на НДДР і характер віднесення їх на собівартість, ув'язування розмірів оподаткування з інтенсивністю інноваційної діяльності.

Для інтелектуальних продуктів, що перебувають на балансі підприємства, має сенс установити прискорений порядок списання вартості. Прискорена амортизація може здійснюватися за різними схемами. На нашу думку, було б правильним застосувати механізм кратного зменшеного залишку.

Ефективні інновації не можливі без наявності відповідного механізму інтелектуальної власності. Тут важливо сформулювати вимоги, пропоновані до даного механізму. Можна виділити наступні: забезпечення одержання технологічної ренти підприємством-інноватором, низькозатратність процесів патентування й можливість одержання пільгового кредиту для його проведення, одержання підтримки державних структур при покупці ліцензій для організації виробництва нових продуктів і технологій.

Одним з важливих механізмів функціонування інноваційних структур є державне регулювання інноваційної діяльності в Україні, спрямоване на створення сприятливих умов для міжнародного співробітництва й залучення іноземного капіталу у вітчизняну економіку. Державне регулювання міжнародних зв'язків в інноваційній сфері повинно базуватися на ряді загальних принципів, таких як взаємна вигода, недопущення дискримінації, еквівалентна технологічна залежність сторін, раціональне поєднання лібералізації і протекціонізму і т.п. Як і при впливі на внутрішні науково-інноваційні процеси, тут використовуються прямі й непрямі зв'язки.

Таким чином, сьогодні існує об'єктивна необхідність у прискоренні процесу переходу до нової моделі розвитку – інноваційної, що дозволяє не тільки ефективно ліквідувати кризові явища в економіці, але й забезпечити відчутне її зростання у найближчій перспективі.

Література:

1. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Стат. зб. – К., 2003;
2. Ковалев Г.Д. Инновационные коммуникации. – М., 2003;
3. Александрова В.П. Інноваційний потенціал та його роль в економічному розвитку країни // Наука та наукознавство. – 2004. – № 2;
4. Соловьев В.П. Инновационная деятельность как системный процесс в конкурентной экономике (Синергетические эффекты инноваций). – К., 2004;
5. Егоров И.Ю. Использование в Украине новой системы показателей уровней научно-технического и инновационного развития, разработанной в ЕС для их оценки // Проблемы науки. – 2003. – № 9;
6. Лапко О.О. Александрова В.П. Менеджмент в России и за рубежом. – 2002. – № 1;
7. Ильенкова С.Д. Инновационный менеджмент. – М., 2003;
8. Закон України „Про інноваційну діяльність”// Энергия инноваций. – 2004. – № 1